

Půža, Miroslav

Areál na pozadí globální internetové kultury

Новая русистика. 2009, vol. 2, iss. 2, pp. [61]-67

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116121>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Miroslav PŮŽA
(Hradec Králové)

Areál na pozadí globální internetové kultury

Ареал на фоне глобальной интернет-культуры

В статье автор представляет свой взгляд на проблематику глобальной интернет-культуры, влияющей на страны славянского ареала (термин ареал использован автором статьи как синоним русского слова «территория»).

В первой части речь идёт о посещаемости интернет-страниц в странах вышеупомянутого ареала, а также в странах ближнего зарубежья. Представленные данные основываются на анализе сервера www.alexa.com, занимающегося статистикой посещаемости определённых сайтов и страниц. На основе результатов анализа сопоставления автор статьи выделяет три группы серверов:

1. в первую группу входят поисковые системы. Самой любимой системой почти всех стран славянского ареала является www.google.com, но в России и на постсоветском пространстве очень популярны такие системы, как www.yandex.ru и www.rambler.ru;
2. во вторую группу входят так называемые социальные серверы, которые преобразовались из первоначально пассивных сайтов в активную виртуальную социальную среду, там пользователи общаются в реальном времени. Почти во всех исследованных странах, принадлежащих к западному и южному славянским ареалам, первое место в списке занимает сервер www.facebook.com, но в восточнославянском ареале популярнейшим является пассивный сервер www.odnoklassniki.ru;
3. в третью группу входят серверы, посвящённые таким темам, как: развлечение, культура и образование. В полном сходстве с всемирным

трендом первые места списка занимают www.youtube.com, www.wikipedia.org. Существуют также локальные мутации, например: www.rutube.ru, www.wrzuta.pl, www.stream.cz. Стоит обратить внимание на онлайн игру „Travian“, которая очень популярна в южном славянском ареале.

Во второй части автор уделяет внимание миноритарным социальным, культурным и лингвистическим явлениям, которые появляются в разных национальных интернет-средах. В русской среде это «движение Падонки», создавшее собственный интернет-язык, так называемый «албанский русский». В чешской интернет-среде можем найти движение «ЭМО», у которого проявляются аналогичные лингвистико-социальные черты. Автор сосредоточивается в первую очередь на языке, отличающегося у обеих групп специфическими знаками.

В связи с проницаемостью славянского ареала, которая обеспечена как раз Интернетом, автор предлагает возможное и потенциальное толкование возникновения и идентификации этих движений, обусловленных так называемым феноменом унижения.

Area on the background of the global Internet culture

The author deals with two views on the global Internet culture influencing the countries of the Slavic area. The first part of the paper is devoted to the Internet visit rate in the countries mentioned above; the former USSR countries are added too. Based on this comparison the author divides three groups of the servers visited. The search engines make the first group, the second group consists of the “social servers”, and the third group is the entertainment servers. The author concludes that, within the global Internet culture, this area is consistent and many interfaces can be found. In the second part the author focuses on minor social, cultural and linguistic phenomena which can be observed in individual national Internet cultures. In the Russian world this is the “Padonki” movement, on the Czech Internet – the movement called EMO. The author primarily targets on the specific language of both groups which can be observed on the websites of both these movements as well as in various online discussions, blogs, and chats. The author finds many parallel phenomena in these minor groups and offers a possible socio-cultural interpretation of the genesis and identification of the given movements which is determined by “the humiliation phenomenon”.

Internet a internetová komunikace se za posledních 15 let staly nedílnou součástí komunikační kultury prakticky na celém světě. Tento trend se logicky nevyhnul ani slovanskému areálu. Mohlo by se zdát, že z hlediska geopolitického a kulturního přispěje snazší přístup k celosvětové internetové síti ke stírání hranic

Areál na pozadí

mezi jednotlivými státy. Ve svém příspěvku jsem se rozhodl srovnat návštěvnost internetových stránek v jednotlivých státech areálu a pokusil jsem se najít styčné body mezi jednotlivými internetovými kulturami. Ke sledování návštěvnosti stránek v jednotlivých zemích areálu jsem využil server alexa.com, který se na tuto činnost specializuje, pro sondu považuji tento zdroj za dostačující. Server alexa.com nabízí sledování 100 nejnavštěvovanějších stránek v jednotlivých zemích, pro srovnání jsem však zvolil pouze prvních dvacet. Jedná se o statistiky měřené v období od 1. 4. 2009 do 7. 4. 2009. Celosvětově nejnavštěvovanější stránky spadají do anglickojazyčného internetového prostoru a samozřejmě jsou mezi nimi i stránky umístěné na serverech států s největším počtem obyvatel (Indie, Čína). V celosvětovém měřítku je nejnavštěvovanější stránkou vyhledávač *google.com.*, zastoupený ve všech 20 státech sledovaného vzorku, do kterého byly zařazeny země slovanského areálu a některé státy bývalého Sovětského svazu¹. Zároveň se ve všech objevil v lokálních jazykových mutacích (s výjimkou makedonské, arménské a gruzínské jazykové mutace).

Nejnavštěvovanější stránky můžeme rozdělit do několika kategorií. První z kategorií jsou již zmíněné vyhledávače. V každé sledované zemi se v první dvacíce umístilo několik lokálních vyhledávacích serverů. V prostoru Runetu, tedy ruského internetu, na prvních místech *google.com* i jeho ruskou mutaci zcela vytlačuje lokální vyhledávač *yandex.ru* a zároveň velmi populární *rambler.ru*. Ruský internet je specifický pro celou oblast bývalého Sovětského svazu a orientace na tento je zřejmá ve všech sledovaných bývalých svazových republikách.

Druhou kategorií sledovaných stránek jsou stránky zaměřené na sociální kontakt. Ty se v poslední době staly novým fenoménem a ze stránek původně „pasivních“ se vyvinuly ve virtuální sociální prostředí, ve kterém uživatelé stále více odhalují vlastní identitu a ve kterých aktivně „žijí“. Celosvětově nekopulárnější sociální sítí tohoto typu je *facebook.com*, který za poslední dva roky zaznamenal nebývalý nárůst uživatelů, a *myspace.com*, který naopak, vlivem komercializace tohoto serveru, na popularitě mírně ztrácí. V západoslovanském areálu je *facebook.com* zastoupen v první dvacíce v české a slovenské internetové kultuře. V polském internetu se s *facebook.com* setkáváme až na 43. místě, *myspace.com* se objevil na 36. místě. V jihoslovanském areálu je *facebook.com* velmi populární a setkáváme se s ním na předních příčkách žebříčku. Prakticky v celém východoslovanském areálu je *facebook.com* vytěsňen lokálním fenoménem serveru *odnoklassniki.ru*, který obsáhl virtuální prostor a je v prostředí Runetu mnohem populárnější než již zmíněný *facebook.com*. Tento server je však více podobný „pasivním“ stránkám, které v české internetové kultuře reprezentuje například server *spoluzaci.cz*. Domnívám se, že je však pouze otázkou času, kdy

¹ Polsko, Česko, Slovensko, Srbsko a Černá hora, Chorvatsko, Slovinsko, Makedonie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Moldávie, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rusko, Bělorusko, Ukrajina, Gruzie, Arménie, Kyrgyzstán, Kazachstán.

globální fenomén *facebook.com* zasáhne i prostředí ruského internetového prostoru. U pobaltských států, tedy v Litvě, Lotyšsku a Estonsku, je orientace na ruský internetový prostor logicky menší, takže zatímco v Lotyšsku a Estonsku patří *odnoklassniki.ru* do první dvacítky, v Litvě se s tímto serverem nesetkáme a převládá popularita *facebook.com*, který je na 15. místě. Do této kategorie patří také seznamky v různých podobách.

Do této kategorie bychom zařadili také stránky zaměřené na blogy uživatelů internetu. Ty se objevují buď samostatně na speciálních „blogovacích“ serverech, nebo jako součásti zpravodajských portálů. Obě podoby jsou zastoupeny ve všech sledovaných zemích.

Třetí kategorií jsou stránky zabývající se zábavou, kulturou a vzdělávací tematikou. Prakticky ve všech sledovaných zemích se na prvních příčkách, zcela v souladu s celosvětovým srovnáním, umístil server *youtube.com*, který uživatelům umožňuje bezplatnou prezentaci na internetu prostřednictvím sdílení videoklipů. Pouze Kyrgyzstán tento celosvětový trend nekopíruje, *youtube.com* se objevuje až na 32. místě a ani nenabízí žádnou lokální variantu. V mnoha zemích existují lokální mutace, můžeme zmínit například *wrzuta.pl*, nebo ruský *rutube.ru*. Je zajímavé, že ve všech sledovaných zemích se nepotvrdil autorův původní předpoklad, že nejvyšší příčky budou zaujímat stránky s erotickou tematikou. Pouze v polském a českém internetovém prostoru se takové stránky objevují v první dvacítkě, což je v případě Polska, kde se 89% obyvatel hlásí ke katolickému vyznání, fakt poněkud překvapivý. O dalších stránkách patřících do této kategorie se není třeba zmiňovat. V internetovém prostoru republik bývalé Jugoslávie dosahuje velké popularity online hra *Travian*, která se kromě Makedonie umístila v první dvacítkě ve všech nástupnických zemích bývalé Jugoslávie.

Na základě pozorování ruského internetového prostoru a na něj navázaných regionálních internetových prostorů můžeme říci, že i v prostředí globální internetové kultury se východoslovanský areál jeví jako konzistentní a zachovává hranice bývalého Sovětského svazu. Je to dáno jednak stále velkým počtem obyvatel ruské národnosti v jednotlivých zemích a zároveň jednotnou jazykovou orientací. V západoslovanském prostoru můžeme tuto propojenost pozorovat v prostředí slovenského a českého internetu, ale pouze v plánu slovensko-českém. V jihoslovanském prostoru můžeme pozorovat silnou orientaci na západní zahraniční servery, nicméně tematická podobnost žebříčků jednotlivých zemí ukazuje na kulturně a sociálně konzistentní prostředí.

V některých, mnou sledovaných, oblastech slovanského areálu se můžeme setkat s minoritními skupinami, které se postupně stávají etablovaným sociálním jevem v prostředí národních i mezinárodních internetových prostředí. V prostředí ruského internetu jednu takovou skupinu reprezentuje hnutí Padonků.

Podle jedné verze se vznik této skupiny datuje do roku 1997, podle druhé do roku 2000. Sama sebe označuje jako kontrakulturu a lze ji v některých znacích

Areál na pozadí

přirovnat k punkové subkultuře, avšak s tím rozdílem, že vznikla jako spojení původně diverzifikovaných webových komunit. Jazyk Padonků (Язык Падонков/Падонкаф) pronikl i do literatury. Kniha P. Těťerského a S. Sakina *Большие Бена*, která bývá označována za bibli výše zmíněné subkultury, popisuje putování dvou nonkonformních přátel do západní Evropy a jsou v ní formulována specifická pravidla a způsoby komunikace, tzv. „albanskij jazyk“ (Албанский язык/Олбанский язык).

Celá komunita je od roku 2005 označována jako internetový kulturní mainstream a je organizována zejména kolem serveru udiff.com. Původně se jednalo o server fuck.ru, jehož činnost však byla po neshodách administrátorů zastavena. Obecně se má za to, že objevení padonského (padonkovského) žargonu na internetu způsobil Dmitrij Sokolovskij, vystupující pod pseudonymem Удав (удав - hroznýš, škrtič), administrátor serveru udiff.com. Články uveřejněné na zmíněném serveru, ale nejen na něm, se nevyhýbají žádným tématům, převážně si však věnují námětům kontroverzním, namířeným proti střednímu proudu kultury, čemuž je přizpůsoben i jazyk. Publikované texty v mnohém připomínají například povídky amerického spisovatele Charlese Bukowského. Největší rozmach jazyka této komunity je spojen s rozvojem a rostoucí popularitou tzv. blogů, internetových deníků jednotlivých uživatelů sítě. Komunita byla velmi brzy napadena, zejména jazykovědci, kteří neschvalují žánrovou nízkost a záměrné chyby v psaném projevu autorů publikovaných textů.

V textech se objevuje velké množství ortografických a sémantických chyb, jejichž cílem bylo původně zamaskovat invektivy a vulgarismy ať už pomocí znaků, které suplovaly chybějící písmena (х*й, на х*я), či záměnou za písmena graficky a podstatě i foneticky podobná (куй, накуйа). Později se začaly objevovat zkratky, které díky širokému rozšíření této mluvy začaly být velkému okruhu diskutujících natolik srozumitelné, že podstatě původní složitější a delší formy vytlačily (нах). Hlavním maskovacím prostředkem se stalo narušování ortografických norem a upřednostňování foneticko-transkripčního přístupu k lexiku. Tato forma komunikace však není čirou jazykovou anarchií, naopak se řídí jistými pravidly, z nichž některá bych rád uvedl.

Jedná se o používání „а“ na místě bezpřízvučného „о“. Dalším je užití „и“ místo bezpřízvučného „е“. Dále použít „щ“ místo „тс“, „тьс“, „дс“, užití „жы“ „шы“ namísto „жи“, „ши“, také užití „щ“ namísto „сч“, používání počátečního „йа“ místo „я“ či nahrazování souhlásky „в“ jeho neznělou variantou „ф“ či dokonce „фф“. Při pohledu na články psané v tomto jazyce můžeme konstatovat, že jedním ze signifikantních znaků je záměna znělých souhlásek za neznělé a obráceně. Velmi častým jevem je též psaní slovních spojení bez mezer, používání různé velikosti písma, či používání grafických značek a samozřejmě emotikonů.

V české internetové kultuře se s analogickým jevem můžeme setkat zejména u příznivců módního a hudebního stylu ЕМО. ЕМО (zkratka anglického „emotions“)

je americký slangový výraz označující subkulturu, která je definována punkově orientovanou módou a EMO hudební stylem, teenagerskou přecitlivělostí a touhou po romantice. Vznik hnutí se datuje do poloviny 80. let 20. století, velký nárůst příznivců se datuje po roce 2000. Jejím příslušníci si mají zálibu v ponuré romantice, melancholii, důraz kladou na prožitky odehrávající se v jejich vnitřním světě. Někteří vyznavači jsou okouzleni temnotou, jsou fascinováni vším, co souvisí se smrtí, a mohou mít i sklony k sebepoškozování. EMO získalo na popularitě v první dekádě 21. století.²

Také tento styl zavedl do české internetové kultury vlastní gramatické, ortografické, syntaktické a lexikální normy, které zásadním způsobem narušují pravidla spisovného českého jazyka, či dokonce obecné češtiny užívané na internetu.

Pro ilustraci jazykových jevů užívaných vyznavači stylu EMO jsem zvolil následující referenční větu: „Styl EMO je dnes již nedílnou součástí kultury mládeže.“

StHyL EmO Ye dNeS YiZh nEdIiIlNoU SoUcZaAaStHiIi kUIThUrY
MlAaAdEzHe^o

Text je zapsán pomocí velkých a malých písmen, která se pravidelně střídají. Je zjevná absence diakritických znamének, tato jsou nahrazena skupinami písmen. Písmena ž, š, č, ř, ě se transformují do podoby Zh Sh, Cz, Rz, E. Písmena á, é, í, ó, ú, ů, ý se transformují do podoby AaA, eEe, IiI, oOo, UuU, uUu, YyY, délku signalizuje skupina tří grafémů, v níž se pravidelně střídá velikost písmen, jak již bylo zmíněno výše.

Jazyk EMO nahrazuje „j“ grafémem „y“.

Grafém „ch“ se v jazyce subkultury EMO transformuje do podoby x, tedy slovo „chacha“ bude vypadat xAxA.

Setkáváme se s velkým množstvím používaných akronymických zkratk, například spojka „protože“ se akronymizuje do podoby pThZ. Zároveň se v textech setkáváme s užíváním redundantních forem emotikonů, tedy s extrémními podobami výše zmíněných: :-***. Je zajímavé, že styl EMO používá emotikony japonské znakové sady, které v českém internetovém prostředí nejsou příliš rozšířené, např. O_o.

V textech se velmi často objevují vulgarismy a také narážky na styl EMO, jeho kulturu a hodnoty, které naprosto narušují syntaktické normy, protože se objevují například uprostřed vět.

Můžeme říci, že uvedené sociokulturní skupiny mohou být determinovány „fenomémem ponížení“³, který představuje jednu z možných styčných ploch mezi nimi. Jedná se o to, že jednotlivé skupiny jsou majoritní společností vnímány jako marginální a zároveň jako v určitém smyslu maligní. Členové těchto skupin mohou

² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Emo>

³ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie kulturní společnosti : Rozumět identitě*. 1. vyd. Praha : Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

Areál na pozadí

být natolik frustrováni společností, že se primárně identifikují s těmito skupinami a teprve následně se považují za členy společnosti. Tato tendence je patrná zejména u prvního příkladu, tedy u Padonků, na něž většina lingvistů a sociologů pohlíží jako na velmi negativní jev. Komunita EMO provokuje nejen svým vzhledem a stylem života, ale i lingvistickou diverzí, nicméně bývá napadána zejména běžnými uživateli internetu.

Závěrem lze říci, že internet jako globální sociokulturní prostředí sice nestírá hranice areálu ve smyslu geopolitickém, ale prostřednictvím serverů zaměřených na sociální vazby jednotlivce z jednotlivých oblastí slovanského areálu sdružuje. V jednotlivých zemích slovanského areálu vznikají internetové subkultury, které jsou si v mnoha ohledech podobné, zejména pak snahou vymezovat se proti majoritě narušováním lingvistických norem jazyků užívaných v daném prostoru.

Použitá literatura:

1. ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie kulturní společnosti : Rozumět identitě*. 1. vyd. Praha : Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.
2. VÍTEK, Miloš (ed.). *Systémové pojetí kultury : sborník XXXIX. vědecké konference o systémovém inženýrství SI 2007 : Hradec Králové 18. 4. 2007*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 340 s. ISBN 978-80-7041-213-8.
3. JANDOVÁ, Eva, et al. *Čeština na WWW chatu*. 1. vyd. Ostrava : OU FF, 2006. 264 s. ISBN 80-7368-253-2.
4. JANDOVÁ, Eva. *Konverzace na WWW chatu*. 1. vyd. Ostrava : FF OU, 2006. 176 s. ISBN 80-7368-254-0.

Internetové servery a diskuse:

1. <http://www.wikipedia.org>
2. <http://www.alex.com> (7. 4. 2009)
3. <http://www.udaff.com>
4. <http://77.48.102.76/vypatlator/>
5. <http://www.emo-corner.com/>

